

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ СЛІДЧО-ОПЕРАТИВНИХ ГРУП ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КРАДІЖОК АВТОТРАНСПОРТУ

Розслідування крадіжок автотранспорту в деяких випадках передбачає створення слідчо-оперативної групи. Отже, вкрай важливо виробити порядок її організації, запропонувати певний механізм пристосування до розкриття й розслідування даної категорії злочинів. Таке завдання пов'язано з необхідністю аналізу поняття «слідчо-оперативна група», видів цих груп, структури, спрямованості, механізму створення, зміни складу, підбору кадрів, порядку здійснення керівництва.

Проблема функціонування слідчо-оперативних груп не є новою, однак, з нашого погляду, однією з нерозроблених. Окремі її аспекти досліджували К.Ю. Чулкова [13], Г.М. Меретуков [8], Р.Ю. Улімаєв [11] та інші науковці.

На сьогодні в науці бракує однастайності в поглядах на сутність слідчо-оперативної групи. Насамперед це пов'язано з недостатнім рівнем правового регулювання її діяльності, відсутністю в законодавстві дефі-

ніції цієї правової категорії. У той же час треба відзначити, що робота слідчо-оперативних груп регулюється на рівні інструкцій правоохоронних органів. Зокрема, Інструкція з організації діяльності органів досудового слідства в системі МВС України та взаємодії їх з іншими структурними підрозділами органів внутрішніх справ України і розкритті та розслідуванні злочинів (далі — Інструкція) [7] передбачає можливість створювати слідчо-оперативні групи. Проте окрім мети їх діяльності (п. 6.10 Інструкції), визначення окремих їх різновидів (пункти 6.13; 6.14) та загального порядку утворення (п. 6.12) конкретних особливостей функціонування й безпосереднього порядку їх створення цей документ чітко не регламентує. Вважаємо, важливо закріпити в Кримінально-процесуальному кодексі України (далі — КПК) легальне тлумачення поняття «слідчо-оперативна група», зосередивши увагу на її основних ознаках.

Проблематика підсилюється також існуванням серед правознавців різних думок щодо класифікації даних груп. Деякі з криміналістів обґрунтовують перевагу слідчо-оперативних груп [6, с. 237], дехто схиляється до самостійного функціонування груп слідчої й оперативної [1, с. 20] або ж слідчої бригади.

Зокрема, К.Ю. Чулкова обстоює позицію щодо функціонування слідчої групи. Характеризуючи її сутність, учена до ознак такої відносить процесуальність дій, виконання досудового слідства по кримінальній справі в разі її складності чи великого обсягу [13]. Як вбачається, оскільки процес розслідування є складним, охоплює проведення як слідчих, так і оперативно-розшукових та організаційних дій, функціонування виключно слідчої групи зводить до можливості такого утворення й за окремими категоріями справ, як, наприклад, щодо крадіжки автотранспортних засобів, може й не виправдати себе.

В.О. Волков зазначає, що слідчо-оперативна група створюється, як правило, для розкриття й розслідування особливо тяжких, багатоепізодних злочинів, що мають значний суспільний резонанс. Це дозволяє розв'язати низку завдань, від чого залежать швидкість, об'єктивність і всебічність роз-

слідування, можливість обробити великий масив даних і виконати значний обсяг роботи у встановлений законом строк [4, с. 35]. Ось чому існує потреба в розширенні комплексу ознак слідчо-оперативних груп, а саме: (а) вони мають тимчасовий характер, (б) їх склад є багатоелементним і може включати осіб, які не є працівниками органів внутрішніх справ (далі — ОВС), (в) вони створюються лише на період досудового слідства.

Традиційно слідчо-оперативна група складається зі слідчих, оперативних працівників, інших співробітників ОВС і спеціалістів, утворюється для розкриття й розслідування злочинів за рішенням начальника ОВС, про що, як правило, видається наказ. Як бачимо, слідчо-оперативна група — це групова форма здійснення розкриття й розслідування злочинів, яка має складну структуру, тимчасовий характер і спрямована на проведення комплексу слідчих дій та оперативно-розшукових заходів.

Для визначення формулювання такої групи при розслідуванні крадіжок автотранспорту слід урахувувати не лише специфічність тієї чи іншої справи, а й рівень суспільної небезпеки цього виду злочинів. Слідчо-оперативна група при вчиненні крадіжок автотранспорту — це тимчасово діюча форма вза-

ємодії між різними підрозділами ОВС, до якої входять працівники органів слідства, дізнання, оперативних підрозділів, спеціалісти, інші співробітники ОВС, яка має на меті розслідування крадіжок автотранспортних засобів, установлення осіб, які їх учинили.

Для класифікації слідчо-оперативних груп Г.М. Меретуков запропонував їх поділ на спеціалізовані, постійно діючі й міжвідомчі (спільні) [8, с. 153]. На думку К.С. Безруких, на практиці слід утворювати 4 види слідчо-оперативних груп: (а) чергову (при черговій частині), яка забезпечує негайне реагування на повідомлення про злочини, проведення невідкладних слідчих дій та оперативних заходів по «гарячих слідах» і формується у складі слідчого, працівників оперативних та експертно-криміналістичних підрозділів і кінолога; (б) цільову (тимчасову) — для розслідування й розкриття злочинів по конкретній кримінальній справі; (в) спеціалізовану (постійно діючу) — для розслідування й розкриття певної категорії злочинів; (г) спільну — для розслідування й розкриття тяжких та особливо тяжких злочинів, у тому числі вчинених організованими злочинними групами, або для розслідування складної кримінальної справи з великим обсягом роботи [2, с. 35].

Власну класифікацію наводить Л.Я. Гордін, який вирізняє 6 слідчо-оперативних груп за (а) структурою, (б) складом учасників (якісна й кількісна ознака), (в) відомчою належністю, (г) часом функціонування, (д) рівнем організації роботи, (е) функціонально-цільовим призначенням (залежно від безпосередніх функцій, конкретних завдань і змісту діяльності) [5, с. 274]. Фахівець підкреслює важливість коректного підбору кадрового складу такого об'єднання. Як свідчить практика, при розслідуванні угону автотранспорту до його складу входять 2 підгрупи — слідча й оперативна, а в окремих випадках (зокрема, при здійсненні крадіжок організованою злочинною групою чи на замовлення) утворюється аналітичний підрозділ, а також група забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства.

Важливо є виділяти основні й допоміжні слідчо-оперативні групи. Основна діє постійно й виїздить на всі найбільш тяжкі злочини, допоміжні відіграють факультативну роль і залучаються, коли існує потреба вирішувати декілька справ одночасно. Пропонуємо класифікувати слідчо-оперативні групи в такий спосіб: (1) за цілями утворення для (а) виїзду на місце події (розкриття злочину по «гарячих слідах»), (б) розкриття й роз-

слідування складних злочинів (багатоепізодних, групових, тяжких), (в) розкриття злочинів минулих років; (2) за тривалістю здійснюваної діяльності на (а) тимчасові й (б) постійні (довгострокові).

В обов'язковому порядку слідчо-оперативну групу для розслідування викрадення автотранспорту очолює слідчий, який як керівник групи забезпечує загальну координацію її роботи, визначає особливості розслідування, контролює виконання загального плану розслідування й індивідуальних планів членів групи, займається технічним та інформаційним забезпеченням, ініціює оперативно-розшукові заходи, організує призначення судових експертиз, перевірочних заходів, ухвалює процесуальні рішення, особисто може провадити слідчі дії.

Повноваження посадових осіб, які входять до складу слідчо-оперативних груп, різні, усі рішення про спрямування слідства й проведення слідчих дій приймає слідчий. Діяльність інших учасників є допоміжною, хоча вони мають право на ініціативу в межах своєї компетенції. Крім того, слідчий вправі доручати оперативним працівникам органів дізнання провадити окремі слідчі дії.

Що стосується організації роботи на місці злочину розглядуваної нами групу, то осно-

вним її завданням є проведення відповідних слідчих дій, що становлять собою процесуальні дії, пов'язані з виявленням, фіксацією й перевіркою доказів у кримінальній справі. Успіх розкриття й розслідування викрадення автотранспортних засобів залежить від своєчасності проведення таких слідчих дій, як огляд місця події, транспортного засобу, документів (ст. 190 КПК), затримання підозрюваного (статті 431, 106 і 115), обшук (ст. 177), допит підозрюваних (ст. 107), потерпілих (ст. 171), свідків (ст. 303) [3; 1961. – № 2. – Ст. 15.]. Саме ці слідчі дії зорієнтовані на встановлення події злочину, механізму та слідів його вчинення, виявлення злочинців і викрадених автотранспортних засобів, а також інших обставин, що мають значення для справи.

При розслідуванні крадіжок автотранспорту слідчо-оперативні групи розглядаються як важлива форма взаємодії між різними правоохоронними органами, особливо, коли до складу такої групи включаються представники органів Державтоінспекції, митної служби та ін. Слід зазначити, що регулюванню цього питання присвячені деякі відомчі акти [Див.: 9; 10]. В.М. Федченко зазначає, що на сьогодні не існує законодавчого розмежування в питаннях створення слідчо-оперативних груп:

(а) хто і в яких межах має право їх створювати й реорганізувати; (б) повноваження членів групи; (в) розгляд скарг, відводів членів групи тощо [12, с. 156].

Зокрема, наказ про створення слідчо-оперативної групи при розслідуванні викрадення автотранспорту повинен бути виданий керівником відповідного ОВС, на території якого вчинено злочин. Його належить негайно довести до всіх працівників, які беруть участь у розслідуванні. Структура наказу має відбивати основні завдання слідчо-оперативної групи, що полягають у: (1) проведенні слідчих дій — огляд місця події, допит свідків тощо; (2) оперативно-розшукових заходів — установлення свідків, потерпілого, підозрюваних, пошук викраденого транспортного засобу та місця його зберігання та ін.; (3) організаційних заходів: (а) перевірочних заходів, залучення інших підрозділів ОВС, формування складу групи (він має бути оптимальним, що дозволить одночасно виконувати низку слідчих та оперативно-розшукових заходів), (б) установлення часу перебування тих чи інших працівників у складі групи (як правило, вони повинні працювати в ній до виконання основного завдання — розкриття злочину, якщо інше не буде вирішено її керівником)

і порядку їх заміни (рішення про заміну приймає керівник слідчо-оперативної групи за погодженням з начальником ОВС), (в) визначення засобів, необхідних для діяльності групи (найбільшу вагу має її матеріально-технічне забезпечення, зокрема, транспортом, засобами зв'язку та ін.).

Прийняттю наказу про створення слідчо-оперативної групи при вчиненні крадіжок автотранспорту повинні передувати вичерпні підстави для цього. З нашої точки зору, ними є: (а) складність справи, (б) її багатоепізодність, (в) підстави вважати, що викрадення вчинено злочинною групою, (г) необхідність одночасного огляду різних об'єктів і пошуку злочинців. За інших умов достатньо заходів виконаних черговою слідчо-оперативною групою, що діє постійно в структурі ОВС.

Як бачимо, функціонування слідчо-оперативних груп при вчиненні крадіжок автотранспортних засобів потребує подальшого вдосконалення. Серед основних напрямків поліпшення її роботи, вважаємо, слід назвати: (1) розробку інструкції щодо порядку організації й функціонування слідчо-оперативних груп, а також їх створення на різних територіальних рівнях; (2) перегляд процедури відбору кадрів

для роботи в таких групах;
(3) вирішення проблеми матеріально-технічного забезпечення їх роботи; (4) дотримання чіткої

субординаційної системи підпорядкування в процесі роботи слідчо-оперативних груп.

Список літератури: 1. *Балашов А.Н.* Взаимодействие следователей и органов дознания // Соц. законность. – 1970. – № 2. – С. 17–22. 2. *Безруких Е.С.* Особенности взаимодействия следователя и оперативного работника на первоначальном этапе расследования преступлений в сфере незаконного оборота наркотиков: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 – Калининград, 2003. – 219 с. 3. Відомості Верховної Ради України. 4. *Волков В.* Роль следственно-оперативних груп в раскрытии умышленных убийств // Законники. – 2006. – № 4. – С. 34–36. 5. *Гордін Л.Я.* Види слідчо-оперативних груп: порівняльна характеристика // Університ. наук. зап. – 2006. – № 2 (18). – С. 274–278. 6. *Гордін Л.Я.* Проблеми законодавчого забезпечення діяльності слідчо-оперативних груп // Вісн. Хмельницьк. ін-ту регіон. управління та права: Наук. часопис з питань правознавства, управління та економіки. – 2004. – №1-2 (9-10). – С. 236–239. 7. Інструкція з організації діяльності органів досудового слідства в системі МВС України та взаємодії їх з іншими структурними підрозділами органів внутрішніх справ України і розкритті та розслідуванню злочинів // Наказ МВС України від 31.03.2008 р., № 160 // Офіційно не опубліковано. 8. *Меретуков Г.М.* Возникновение и развитие следственно-оперативных групп как формы взаимодействия органов предварительного следствия и дознания // Актуал. пробл. криминалистики на совр. этапе. – Краснодар, 2002. – С. 152–157. 9. Про невідкладні заходи щодо вдосконалення структури і організації діяльності органів попереднього слідства в системі МВС України: Наказ МВС України № 745 від 25.11.1992 р. // Офіційно не опубліковано. 10. Про спільну діяльність щодо виявлення викрадених транспортних засобів та уникнення їх незаконного придбання і реалізації: Наказ М-ва юстиції України, МВС України від 21 січня 1999 р., № 4/5/39 // Офіційно не опубліковано. 11. *Улимаев Р.Ю.* Следственно-оперативные группы (Правовой статус, организация и деятельность) : Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. – М., 2002. – 210 с. 12. *Федченко В.М.* Групповой метод расследования: некоторые вопросы деятельности следственных и следственно-оперативных групп в Украине // Прокурор. и слідча практика. – 1998. – № 4. – С. 156–163. 13. *Чулкова К.Ю.* К вопросу о понятии и сущности следственной группы // Жур. науч. публикации аспирантов и докторантов [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.jurnal.org/articles/2008/uri13.html>. 14. *Щур В.Б.* Тактика нейтралізації протидії розслідуванню злочинів, вчинених організованими групами – Х.: Гриф, 2005. – 176 с.

**ОРГАНИЗАЦИЯ РАБОТЫ СЛЕДСТВЕННО-ОПЕРАТИВНЫХ ГРУПП
ПРИ РАССЛЕДОВАНИИ КРАЖ АВТОТРАНСПОРТА
Вьюнник Д.Ю.**

В статье анализируется функционирование следственно-оперативных групп при совершении краж автотранспорта. Рассматриваются вопросы определения понятия «следственно-оперативная группа», их виды, порядок создания, правовое регулирование и направления усовершенствования их деятельности.

Ключевые слова: следственно-оперативная группа, формы взаимодействия, организация расследования.

**THE ORGANISATION OF WORK OF INVESTIGATORY-OPERATIVE GROUPS
AT INVESTIGATION OF THEFTS OF MOTOR TRANSPORT
Vyunnik D.Y.**

Functioning of investigatory-operative groups during thefts of motor transport is analysed in the article. Questions of definition of concept «investigatory-operative group», their types, a creation order, legal regulation and directions of improvement of their activity are considered.

Key words: investigatory-operative group, interaction forms, the investigation organisation.

Надійшла до редакції 02.11.2010 року